

Változások ideje

Az SOS-Gyermekfalu Magyarországi Egyesülete privát alapokon álló, politikai és felekezeti elkötelezettségektől mentes, kiemelten közhasznú társadalmi szervezet, működése bár egyszerűen leírható, nem illeszkedett tökéletesen a gyermekvédelmi jogalkotó által alapul vett fenntartó-működtetői struktúrába. Jelenleg egy budapesti székhellyel bejegyzett, országos tevékenységi körrel rendelkező egyesület tartja fenn azt a három SOS-gyermekfalut néven ismert nevelőszülői hálózatot, amely Battonyán, Kecskeméten és Kőszegen működik. Fenntart ezen kívül négy ifjúsági lakásotthonot Szegeden, Békéscsabán, Lajosmizsén és a Szombathely melletti Sén. Célja, hogy a létesítményeiben nevelkedő gyermekek és fiatalok képességeiknek, lehetőségeiknek megfelelően önálló, önmagukért felelős, a társadalomba beilleszkedni tudó felnőttekké váljanak.

Az SOS-Gyermekfalvak az elmúlt évtizedekben élenjárva igyekeztek a folyamatosan változó követelményeknek megfelelő színvonalas ellátást nyújtani a családjukat elvesztett vagy azt elhagyni kényszerülő gyerekeknek. Az egyesületi tevékenység tapasztalatai azonban megerősítették a strukturális változások szükségességét. Az intézmények nem önálló jogi személyek, ezért a civilszervezetek egyetlen előnyét jelentő regionális pályázati lehetőségekkel idáig nem élhettek. Új keretek kialakításán dolgozunk, amely szerint egy központi alapítvány látná el a fenntartói feladatokat és három regionális Kht. működtetné a nevelőszülői hálózatokat, lakásotthonokat és egy utógondozói otthont.

■ AZ SOS-GYERMEKFALU

Az SOS-gyermekfalut otthont nyújtó ellátást biztosító nevelőszülői hálózat, amit a gyermekfalut vezetője mint működtető irányít. A működési engedélyben foglaltaktól függően, a gyermekfalut lakóközössége keretében a 12 családi házban, közvetlen szakmai irányítással és segítséssel a családok önállóan szervezik meg mindennapi életüket.

A 6-8 átmeneti, illetve tartós nevelt gyermek ellátásáért közvetlenül a hivatásos nevelőszülő, az SOS – anya tartozik felelősséggel. Így tud megvalósulni a gyermekfalut-mozgalom egyik legfőbb sajátossága, a nagy létszámú testvérsorok fogadása.

A hálózat részét képezheti a speciális nevelőszülői gondozás, amelynek keretében jelenleg családonként maximum két gyermek/fiatal korrekciós nevelése vállalható fel, legfeljebb két év időtartamra.

A hivatásos nevelőszülő maga dönt arról, hogy vállalja-e a nála elhelyezett gyermek gyámságát vagy sem. Amennyiben nem vállalja a gyámi feladatokat, szerződés alapján hivatásos gyám látja el.

Az SOS-családban kezdődik meg a gyermek felkészítése a majdani önálló életre. E folyamat kulcsszereplője az SOS-anya, aki a család hétköznapi életébe ágyazottan megtanítja a gyermekeket az önálló élethez szükséges alapvető ismeretekre. A gyermekek életkorához, fejlettségéhez igazodó módszerekkel, eszközökkel képessé teszi őket az önmagukért és környezetükért való felelősségvállalásra. Az SOS-anya különösen fontos feladata a munkához való pozitív viszony kialakítása, legyen ez önellátó munka, a családért, közösségért végzett tevékenység, vagy egy foglalkozás gyakorlása, pénzkereset.

Az önálló életre való felkészítés életkorhoz, képességekhez, valamint a gyermek fejlődési szükségleteihez igazodó céljait és feladatait az egyéni gondozási- és fejlesztési tervben kerül meghatározásra. Az SOS-anyát mindebben a gyermekfalut vezetője, a nevelőszülői tanácsadó, valamint a család-és utógondozó segíti.

Az SOS-anya a gyermekkel, a faluvezetővel, a pedagógiai munkatárssal, illetve a gyermek gyámjával közösen dönt arról, hogy a gyermek milyen középiskolában folytatja majd a további tanulmányait, illetve milyen pályát választ. Ennek során elsősorban a fiatal képességeit, irányultságát kell figyelembe venni. Amennyiben a körülmények megengedik, illetve a gyermek státusza (átmeneti nevelt) ezt lehetővé teszi, a vér szerinti szülő véleményét is ki kell kérni.

A folyamatos fejlesztéstervezés és végrehajtás eredményeként juthat el a fiatal 16-17 éves kora után abba az életrészekbe, amely már egyszerre feltételezi a nagyobb önállóságot, illetve a kortárs csoportban való alkalmazkodás képességét. Ennek optimális színtere az ifjúsági ház (lakásotthon vagy utógondozói otthon).

Annak érdekében, hogy az átkerülés problémamentes legyen, a tervezett átkerülés előtt legalább egy évvel a fejlesztéstervezésbe az érintett ifjúsági ház vezetője is bekapcsolódik, a gyermek így egy szakmai segítőhálózat közreműködésével készül az életforma-váltásra. Cél, hogy az átkerülést a közös akarat és igény, valamint a gyermek fejlődési szükségletei határozzák meg.

MIT KELL TENNIE ANNAK, AKI SOS-ANYA SZERETNE LENNI, VAGY AKIK SOS NEVELŐSZÜLŐI PÁRKÉNT JELENTKEZNÉNEK?

Tulajdonképpen ugyanazt, mint mindenki másnak, aki hivatásos nevelőszülő szeretne lenni. Vagyis ismernie kell önmagát, saját pszichikai és fizikai képességeit, korlátait. Mint tudjuk, a nevelőszülővé válás nem egyetlen döntés eredménye, hanem hosszabb – képzési, jogi, de leginkább lélektani – felkészülés előzi meg.

Ha alkalmasnak tartja magát erre a feladatra, adottságai és vágyai összhangban vannak egymással, akkor már csak az illető munkatársak fontos és felelősségteljes feladata, hogy megfelelően előkészítsék a szükséges feltételeket, amelyek ténylegesen mindkét fél érdekét szolgálni fogja, a gyermekét

és a nevelőszülőét. A jelentkező jövőbeni nevelőszülőkkal, szülőpárokkal többször is találkozunk a gyermekfalvakban. Részt vesznek számos beszélgetésen, pszichológiai vizsgálaton. Lehetőségük van a faluban élő családok életéről tájékozódni. A gyermekekkel, anyákkal, örömeikkel és nehézségeikkel megismerkedni. A szükséges nevelőszülői felkészítő tanfolyam és a döntés előkészítő tréning elvégzésén kívül a gyermekfaluban töltendő gyakorlati tréning elvégzése is feltétele az alkalmazásnak. Ennek során a leendő SOS-anya kipróbálhatja önmagát a gyakorlati munkában, megismerkedhet saját erőforrásaival, amelyeket a gyermekkel való bánásmódban (együttjátás, együtttanulás), a házkörüli munkák ellátásában és a faluközösségben mozgósítania kell. Ez a gyakorlati tréning minimum három hónap. Ez alatt a leendő SOS-anya anya-jelöltként dolgozik, meghatározott idő és feladat beosztással.

Mindezek alapján a felkészülésben közreműködő munkatársak rengeteg információt tudnak meg a jelentkező nevelőszülő-ről, amelyek alapján lehetőségünk van arra, hogy egy globális képet alakítsunk ki arról, amit majd képes lesz nyújtani a gyermekeknek. Az alkalmazásról szóló végső döntést közösen a faluvezetővel, a faluban megválasztott anyaképviselővel és azzal az anyával hozzák meg, aki támogatja, és folyamatos visszajelzésekkel segíti az anyajelölt teljesítményét, munkavégzését.

Az idei 20. évforduló sok szempontból újítást hoz. Az egyedülálló nevelőszülő jelentkezése mellett nevelőszülő-párok jelentkezését is várjuk a gyermekfalvakban. Ugyanakkor új lehetőségeket teremtünk azokra az esetekre is, ha az SOS-anya férjhez szeretne menni. Felkínáljuk annak a lehetőségét, hogy amennyiben a leendő férj életvitel, alkalmassága összeegyeztethető 6-8 gyermek nevelésével, akkor immár közösen vállalhassák a gyermekekről való további gondoskodást.

A nevelőszülőknél világos és jól körülhatárolt feladatuk van; biztonságos otthont nyújtanak a náluk elhelyezett gyermekek számára addig, amíg nem kerülhetnek vissza saját vér szerinti családjukba. Nem a vér szerinti szülők, a vér szerinti család másolása a dolguk, hanem családi minták nyújtása, és ezzel egyidejűleg a vér szerinti családdal való kiegyensúlyozott kapcsolattartás.

HAZAGONDOZÁS – A PSZICHOLÓGUS SZEMSZÖGÉBŐL

Vivi 5 évesen érkezik a gyermekfaluba, a megyei szakszolgálatól. Az ideiglenes elhelyezés oka: a szülők (édesanya és nevelőapa) ellen vádat emelnek kiskorú ellen elkövetett bántalmazás gyanújával. A határozat azonnal végrehajtható.

Az előzményekből ismert:

Vivi születését követően a szülők viszonya megromlik, konfliktusok sora követi egymást. A válás időszaka alatt a gyermek az apánál marad, majd a bíróság az anyának ítéli a gyermeket.

Az anya élettársi kapcsolatot létesít, születik egy közös gyermekük. Időközben Vivi magatartásával az óvodában egyre több probléma van: koncentráció, túlmozgékonyosság. Az óvónők, védőnők külsérelmi nyomokat észlelnek Vivi testén.

Amikor először elmentünk a szakszolgálathoz Vivivel megismerkedni, egy gyönyörű, szőke, kékszemű, érzelmileg nagyon megviselt, de igen bátor, barátkozó kislánnyal találkozunk. Az udvaron a homokozóban beszélgetünk, ismerkedünk, rengeteg játékot, rajzot mutat, amelyeket ott készített. Azt érzem, hogy adni akar magából valamit, el akarja fogadtatni magát velünk. Tudja, hogy kik vagyunk, miért jöttünk. Érdeklődve faggatja Borit, a leendő nevelőszülőt. Arról kérdegeti, hogy milyen lesz a gyermekfaluban, ki lesz ott, és majd mit lehet csinálni, lehet-e majd óvodába járni – mert azt nagyon szeret.

Érkezését követően, beilleszkedése szinte problémamentes, a vele egy családban nevelkedő, azonos korú kislánnyal vannak kezdetben rivalizációs problémák. Családrajzaiban igen hamar a nevelőcsalád veszi át szerepet, mintegy jelezve a beilleszkedés folyamatát, majd az édesanya látogatásait követően, az anya is megjelenik a családrajzokon. 4 hónap elteltével figyelme, értelmi képessége egyre jobban tükrözik valóságos adottságait. Érzelmileg kiegyensúlyozottabbá válik. Sokat beszél-mesél, a gyermekek közt nagyon jól érzi magát. Törekszik arra, hogy a figyelem középpontjába kerüljön.

Édesanyja a gyermekfaluban töltött két év alatt folyamatosan látogatja Vivit. A pár hónapos kistesóval rendszeresen, havonta két alkalommal jönnek.

A bírósági eljárás megkezdésétől pszichoszomatikus tünetképződéssel reagál (álmatlanság, hányinger, fejfájás). Az igazságügyi szakértői vizsgálatok alatt tünetei fokozódnak. A történetet követően 1,5 évre kerül sor egy második pszichológiai vizsgálatra, mivel az első vizsgálat szakértői eredményét nem fogadják el.

A bírósági ítélet felmentette a szülőket: „...nem lehet kétséget kizáróan megállapítani, hogy Vivit bántalmazták volna, és ezzel súlyosan megsértették volna Vivi nevelésére vonatkozó kötelezettségeiket...”. Gyámhivatali felülvizsgálatra kerül sor, amelyen kimondják, hogy a bírósági végzés alapján a gyermeket visszahelyezik a vér szerinti családjába.

A nevelőanya, a Vivivel együtt nevelkedő gyermekek és a falu munkatársai mind a hazagondozást segítették. Egyre gyakoribbá váltak az anya látogatásai és Vivi is elmehetett egy-egy hétvégére hozzájuk. Mindenki tele volt szorongással és aggodalommal, de elsődleges feladatunk az volt, hogy a gyermek valóságos érdekeit tartsuk szem előtt, s ami talán még ennél is nehezebb volt, úgy átfórnálni saját motivációinkat, érzelmeinket, hogy vállalásunknak – és itt elsősorban a nevelőanyáéra gondolkodunk – eredményesen eleget tudjunk tenni.

Nehéz időszak következett Vivi számára, de ugyanígy a nevelőcsalád is sok támogatásra szorult. Vivi a vér szerinti-, és a nevelőcsaládjában között gyötrődött. Ezt a szenvedést, dühét édesanyjára is sokszor átvitte, gyakran provokálta őt, amikor látogatóba jött (ha nem kaphatta meg az édesanya mobiltelefonját, mindenki szeme láttára a falu udvarán hiszti rohamban tört ki, a sárban fetrengett), úgy érezte, sok mindenért kell bosszút állnia édesanyján, mert az kiszolgáltatta őt.

A nevelőcsaládban, óvodában a viselkedése hirtelen megváltozott, a szabályok betartása egyre nehezebbé vált. Minden köztötség ellen lázadni próbált, nem akart délután az oviban aludni, enni, többször összetűzésbe került más gyermekekkel. Az ál-

landó belső zaklatottságát azzal próbálta oldani, hogy a gyermekfaluban lévő kis barátainak azzal dicsekedett, hogy ő hazamegy. Az étvágytalanság, álmatlanság ismét előtérbe került. Gyakran riadva ébredt álmából, remegett és rossz álmait mesélte Borinak. Annak ellenére, hogy vágyott arra, hogy családjával, édesanyjával lehessen, erősen kapaszkodott a nevelőanyába, a gyermekfaluba, félt az elválástól, nem értette, hogy a családjába való visszakerülés miért fosztja őt meg nevelőcsaládjától.

Az édesanyjával való együttműködés problémamentes volt. Maximálisan meg akart felelni az elvárásoknak és bizonyítani akarta, hogy megfelelően tudja majd ismét gondozni Vivit. A tudat szintjén megpróbálta megfogadni a nevelőanya tapasztalatait, tanácsait, azonban tudattalanul harcolt ellené, haragudott Borira, és mindenkire, aki elvette a gyermekét. Ezen akkor sikerült változtatnia, amikor Vivi már hazakerült és sikerült megértenie, hogy ez a két év része volt Vivi életének és bármilyen nehéz is, el kell fogadnia, hogy az ő saját életének is része Bori, az SOS – testvérek, a gyermekfalú. Ezt akkor sikerült megértenie, amikor mind a hárman (édesanya, nevelőanya, Vivi) ismét találkoztak. Akkor már Vivi két hónapja otthon volt. El kellett, és talán még jelenleg is el kell érzelmileg viselnie, ki kell tudnia bírni, hogy ez a két év és az azt megelőző időszak történései mély nyomokat hagytak, rengeteg sérelmet okoztak Vivinek, hiszen összeomlott benne az a kép, amit az édesanyjáról mint az anyai gondoskodás mindenhatóságáról épített fel magában.

■ CSALÁDI ELSZÁMOLÁSOK RENDSZERE AZ SOS-GYERMEKFALUBAN

Elengedhetetlenül fontosnak tartjuk, hogy a nevelőszülő részére folyósított, gyermekek után járó nevelési díj, családi pótlék, pénzbeli vagy természetbeli adomány felhasználásának átlátható és jól ellenőrizhető rendszere legyen. Mivel a gyermekek nem tudják saját érdekeiket érvényesíteni, a mi felelőségünk garantálni, hogy a gondozásukra szánt anyagi javak megfelelő felhasználásra kerülnek. Olyan szempontrendszert alakítottunk ki a családok költségvetésének elszámolására, amely alapján a számonkérés megkövetelhető és ellenőrizhető. Elvárás például, hogy az alapellátmány 60%-át élelmiszerre fordítsák, de az is követelmény, hogy a kulturális családi programok, fejlesztések, tehetséggondozás, jutalmazás is megjelenjen a családi költségvetésben, amely első sorban a családi pótlékból fedezendő.

A nevelési díj és az adományok felhasználásának módjáról, a tárgyhat követő hónapban kötelesek tájékoztatást adni, a munkáltató által erre kijelölt személynek (nevelőszülői tanácsadó, gazdasági vezető vagy egyéb adminisztratív munkatárs). A családi költségvetés elszámolására készített táblázatban, a költségek a következő szempontok alapján csoportosíthatók: élelmiszer, ruházat, tartós felhasználás, vegyi árú, háztartási felszerelés, egészségügyi cikkek, kultúrcikkek, rezsi költség, közlekedés, üdülés, zsebpénz kiadás, banki költségek, egyéb.

Ez az elszámolási rendszer a nevelőszülőknél is sokat segít abban, hogy a családi gazdálkodás összességében átláthatóvá és kezelhetővé váljon, hogy a nevelőszülő saját maga számára is

egyfajta kontrollt tudjon tartani a különböző javakra fordított arányok között. A családi költségek felhasználásába a családban nevelkedő nagyobb gyermekek is betekintést kapnak, ezzel segítjük a gyermekek minél korábbi pénzhasználatra, takarékoságra való nevelését.

■ AZ SOS-IFJÚSÁGI HÁZ

Az ifjúsági házra a SOS-KDI ifjúsági lakóközösségre, valamint a hazai jogszabályok lakóotthonokra vonatkozó előírásai irányadók. Az ifjúsági ház a gyermekfalú közelében létesül. Ez lehetővé teszi, hogy a fiatalok kialakult kapcsolatait – különösen az SOS-anyával, testvéreivel – ne szakadjanak meg. Az SOS-ifjúsági házak koedukált formában működnek. Az ifjúsági ház kiemelt fontosságú célja a családi életter biztosítása, lehetőséget adva arra, hogy az összkép az ott lakó fiatalok és dolgozók egyéni arculatát tükrözze. Az ifjúsági háznak városi környezetben kell lennie, ahol a tanulási munkavállalási és szabadidős lehetőségek könnyen elérhetők.

- Otthont nyújtó ellátást biztosít az átmeneti és a tartós nevelésbe vett fiatalok, illetve utógondozói ellátott fiatal felnőttek számára, a gyámhivatal által jóváhagyott egyéni elhelyezési terv, valamint a fejlesztési terv szerint.
- Felkészíti a fiatalt a családi életre és az önálló életvezetésre, fejleszti, megerősíti kortárs csoportban az alkalmazkodás és önállóság képességét, a takarékos és felelős pénzkezelést.
- Felkészíti a fiatalokat a későbbi önálló életre, segít azoknak a praktikus ismereteknek az elsajátításában, amelyek nélkülözhetetlenek az önellátáshoz.
- Tudatosan fejleszti a tanuláshoz, munkavégzéshez, értékreemtéshez fűződő pozitív viszonyt, szükségleteket a társadalmi elvárásoknak megfelelően. Helyi szinten, az ifjúsági ház lehetőségeihez mérten teremti meg a ház körüli, valamint a településkörnyezetben való rendszeres munkavégzés, értékreemtés lehetőségét.
- Elősegíti, hogy a fiatal iskolai tanulmányai sikeres befejezésével, szakképzettség megszerzésével készüljön az önálló életre. A szakmatanulást az első szakma megszerzéséig támogatja, szakmaváltáshoz, illetve második szakma elsajátításához egyéni döntés alapján járul hozzá az ifjúsági ház vezetője.
- Elősegíti a gyermek és vér szerinti családja kapcsolattartását, a gyermek családjába történő visszatérését, ennek érdekében együttműködik a családdal, a gyermekjóléti szolgálattal, a területi gyermekvédelmi szakszolgálattal, valamint a gyámhivattal.
- Biztosítja az otthont nyújtó ellátás rendszeres felülvizsgálatának előkészítését.
- Utógondozói ellátást biztosít a fiatal felnőtt számára,
- Szükség esetén külső férőhelyeket működtet.

■ GONDOZÁSSAL KÍSÉRT KINTLAKÁS

A gondozással kísért kintlakás célja, hogy a nagyobb önállóság biztosításával ösztönözze a fiatalokat a felelős életvezetésre.

Kisméretű és olcsó bérelt lakás, illetve lakrész formájában működik. A lakáskeresésben, kiválasztásban, az albérleti szerződés megkötésében a fiatal mindvégig aktívan részt vesz. A bér-

leti szerződést mindig az adott intézmény köti. A gondozással kísért kintlakásban élő fiatal felnőtt számára bérelt lakást/lakrészt az intézmény működési engedélyében külső férőhelyként tünteti fel.

A gondozással kísért kintlakásban az a fiatal felnőtt részesülhet, aki bizonyította együttműködési készségét, befejezte középiskolai tanulmányait, munkahellyel és önálló keresettel rendelkezik, vagy felsőfokú tanulmányokat folytat. Keresetét, illetve a gondozása során szerzett vagyonát felelősen kezeli, beosztja, felhasználását alárendeli az önálló életkezdesi célkitűzéseinek. Már rendelkezik az önálló életvezetés alapvető képességeivel és készségeivel, de meghatározható időre még szüksége van az intézmény ún. háttér támogatására.

■ HÁZASSÁGKÖTÉSI TÁMOGATÁS

Az egyesület a fiatal felnőttet utóljára gondozó (befogadó) létesítmény költségvetésén keresztül 7 havi alapellátmánnyal azonos összegű támogatást nyújthat. Erre a támogatásra csak az a fiatal felnőtt jogosult, aki utógondozói ellátottként vagy a megszűnést követő öt éven belül köt első házasságot és addigi életvitelével bizonyítja, hogy érdemes erre a különleges juttatásra. A házasságkötési támogatás kifizetésére a fiatal felnőtt (vagy) utógondozója és annak az intézménynek a vezetője tesz javaslatot, ahonnan a fiatal távozott.

■ SZÜLÉSI TÁMOGATÁS

Ha az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttnek gyermeke születik, azonnali támogatásként adható a gyermek születésekor a mindenkori minimálbér 50 %-ának megfelelő összeg. A támogatás adható az utógondozói ellátás megszűnését követő 5 éven belül, amennyiben a fiatal tartja a kapcsolatot volt intézményével és együttműködő magatartása alapján (vagy) utógondozója és az intézmény vezetője erre javaslatot tesznek. A támogatás gyermek gondozásához szükséges legfontosabb eszközök, ruhaneműk, babaápolási cikkek, bútorok beszerzésére fordítható, lebonyolítása pedig a bemutatott számlák utófinanszírozásával történik.

■ SZABADABB-E A CIVIL SZFÉRA?

Két urat szolgálunk egyszerre. Nehéz ezt kimondani, még nehezebb nap mint nap megélni.

Szolgáljuk egyrészt a magyar gyermekvédelmi rendszer szellemét, alapelveit és szabályait, ezt várja tőlünk a saját szakmai meggyőződésünk és ezt várják a működési engedélyeket kiadó, törvényes működésünket ellenőrző, megyénként egymástól eltérő gyakorlatot folytató megyei közigazgatási hivatalok. Meggyőződéssel és legjobb tudásunk szerint tesszük, mégis mostoha helyet kapunk az első helyen álló „urunktól”. Míg a szakmai szabályozás egyenlőnek tekint, s civilszervezetként is ugyanazokkal a jogosultságokkal és kötelezettségekkel ruház fel, addig a magyar gyermekvédelem finanszírozási rendszere egyértelműen leteszi a voksot amellett, hogy civilszervezeteknek létjogosultsága ezen a területen nincs. Ez világos, a normatívából sem hivatásos nevelőszülőket, sem lakásotthont fenntartani nem lehet, nekünk pedig ez lenne a feladatunk.

Jön hát a második „úr”, az SOS nemzetközi szervezete. Tő-

lük kapjuk a hiányzó forrás egy részét, idén a teljes költségvetésünk 24%-át. De mint az életben rendszeresen, ez sincs ingyen. Egy évvel korábban elkészített, kötött költségvetési tervekkel, szinte a lehetetlent súroló helyi adománygyűjtési tervekkel és nem a hazai viszonyokat alapul vevő szakmai sztenderdekkel kezdődik az elvárások listája. Ennek oka érthető, ha belegondolunk, milyen nehéz feladat egy 132 országban jelen levő, 58.000 gyermek és fiatal ellátását biztosító szervezetnek, hogy működésére egységes szabályokat alkosson.

Ez a kettős szerep sok mindenre megtanított és sokszor a tényleges fejlődést szolgálta. Az SOS nemzetközi fórumain mi használtuk először gyermekfaló helyett azt a fogalmat, hogy hivatásos nevelőszülői hálózat. Az eltelt évek alatt nagy gyakorlattunk lett abban, hogyan lehet megértetni az Európát és Ázsiát képviselő nemzetközi fórumokon a magyar gyermekvédelmi szabályozás számunkra sem mindig követhető elvárásait, bizonytalanságait. Például, miért kell egy önállóan működő lakásotthonba gyermekvédelmi ügyintéző, vagy miért lehet az egyik megyében egy lakásotthonnak öt külső férőhelye, a másikban egy sem. Büszkén kihúztuk magunkat, amikor átlátták, mit jelent az utógondozói ellátás és az otthoneremtési támogatás, mert bizony ez csak nálunk létezik.

Büszkék lehetünk itthoni szakmai fórumokon is, amikor a már felnőtt fiataljainkról beszélünk, és arról, hogy a lakáshoz jutást mi is ugyanannyival tudjuk támogatni, mint a törvény által biztosított otthoneremtési támogatás. De ott állunk a kollégák és laikusok kérdései előtt, amikor 2006-ban még mindig az egész nemzetközi rendszerünk alapját képező egyedülálló SOS-anya modellt kéne megmagyaráznunk. Nem tesszük, számos európai országban, így Magyarországon is ez már nem kérdés, hirdetéseinkben házaspárokat is keresünk. Végezzük a dolgunkat a magunk meggyőződése szerint, bízva abban, hogy az általunk megkezdett változásokat egyszer majd nemzetközi szintről is dicsérő szóval illetik, és nem renitensként, hanem élenjáróként tartanak majd számon minket.

Az anyagi forrás harmadik területe (a teljes költségvetés 38%-a) a magyar magánemberek és cégek adománya. Önzetlenül adnak és cserébe egy mosolyt vagy egy „köszönöm”-öt várnak, ők segítenek minket, és mi nélkülük nem működhetnénk.

■ SZAKMAI SIKEREK ÉS KIHÍVÁSOK

A társadalmi beilleszkedés alapvető képességeire és készségeire, illetve azok kialakítására helyezük a legfőbb hangsúlyt. Eredményesnek tekinthetjük azt a nevelési, gondozási, szocializációs folyamatot, amelynek következtében az önálló életkezdes előtt álló fiatal:

- legalább egy szakmát elsajátított olyan szinten, hogy az alapot nyújthat az önálló megélhetéséhez,
- biztonságosan eligazodik a munkaerőpiac világában, törekszik a munkahely lehetőség szerinti megtartására,
- a gondozása, nevelése során megtakarított pénzt, támogatásokat, illetve az önállóan megtermelt anyagi javakat felelősen, megfontoltan, az életkezdes céljainak alárendelve használja fel,
- társas kapcsolataiban törekszik a stabilitásra, célja az önálló család alapítása.

Kevés igazán jól mérhető területe van a munkánknak, egyik ilyen a gondozásunkban felnőtt fiatalok önálló életének jellemző adatai. 129 fiatal felnőtt került ki a gondozásunkból, s szépen kidolgozott utánkötési rendszer ide vagy oda, tudjuk jól, hogy a személyes kötődéseknek döntő szerepük van a még mindig élő kapcsolatokban. Az SOS-anyák közül azok, akik lelkesedésükből és elhivatottságukból mit sem veszítve az idők folyamán, ünnepekre, közös családi rendezvényekre visszavárják felnőtt csemetéiket, faluvezetők, ifjúsági ház vezetők, akik generációk példaképévé váltak – időnként még születendő kisgyereket is neveztek el róluk – , nevelőszülői tanácsadók, utógondozók, nevelők, segítők, akik hitelességükkel, tudásukkal egyengették az útjukat, mind-mind pótolta egy-egy hiányzó szemet abból a láncból, amit ezeknél a gyerekeknél az élet szétszaggatott.

Legnagyobb sikerünként azt éljük meg, hogy a nálunk felnőtt fiatalok saját gyermekeiket el tudják látni, közülük egy kivételével senki sem került vissza a gyermekvédelem rendszerébe. Nagy dolog azt tudni, hogy sikerült a legfontosabb dolgot, a felelősségtudatot átadni a gyerekeknek, megváltoztatva ezzel –

egy ki tudja hány generáción át hozott – rosszul átadott mintát. Az egyetlen kivételt képező történet egy enyhe fokban értelmileg akadályozott lányról szól, ő még kiskorúan hozta világra szép és egészséges gyermekét, és sem akkor, sem azóta nincs remény arra, hogy képes legyen eltartani és nevelni őt. A kislány rögtön nálunk került elhelyezésre egy nevelőszülői családban, ahol a hivatásos nevelőszülő SOS-anyja segíti és építi a vér szerinti anyja kapcsolattartására és támogatására.

A felnőtt fiataljaink közül 59-en rendelkeznek saját otthonnal önállóan vagy párjukkal, házastársukkal együtt. Ennél a viszonylag magas aránynál azt a komoly előnyt jelentő tény nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az otthonteremtésben érintett földrajzi területek elsősorban Békés, Bács-Kiskun, Csongrád és Vas megye, ahol az ingatlanárak még nem érik el a Budapesti árszintet. Így is kiemelkedő feladatunk arra megtanítani a gyerekeket, hogy város környéki falvakból bejárva is el tudják képzelni az életüket, az ehhez szükséges ismeretekkel, gyakorlattal még időben megismerkedjenek.

Magyar Gyöngyvér, Szűcs Enikő

Mozaikcsaládok

■ FISCHER ESZTER: MODERN MOSTOHÁK - A PÁROMNAK GYEREKE VAN

Az első találkozásonkra Hannával, aki akkor négyéves volt, nagyon készültem. Tele voltam aggodással: vajon mit fog hozzám szólani? Fogunk-e tetszeni egymásnak? Aztán arra gondoltam, hogy mennyire szeretek nagynéni lenni, és hogy ez talán valami hasonló szerep: nem kell szülőként nevelnem, és majd jól eljárszogatunk. Színes papírokat vittem, és úgy gondoltam, majd széttépjük, és újból összerakjuk ezeket, mozaikosan. Aztán valahogy semmi sem úgy alakult, ahogy elképzeltem. Nem lehetett leültetni, cicát játszva mászkált föl s alá a lakásban, közös játékról szó sem lehetett. Mindketten tökéletesen meg voltunk zavarodva. Aztán pedig kaptam tőle egy „műmosolyt”, ami valósággal kétségbe ejtett. Világossá vált, hogy ez bizony nem nagynéni szerep, de akkor mi? Könyvet kerestem lázasan, egy könyvet, ami erről szól: hogyan viszonyuljak a párom kislányához. És akkor megtaláltam Fischer Eszter könyvét.

A könyv a Berlinben élő pszichológus „a mostoha-élethelyzetről” folytatott beszélgetéseinek anyagára épül: gyakran idéz történeteket interjúalanyaitól, akik legtöbbször maguk is „mostohák”. Az interjúk pozitívuma, hogy őszintén, nyíltan tárnak fel olyan problémákat, kérdéseket, amelyekről azt hinnénk csak a miénk, holott a szerepből fakadóak. Az érzelmileg túlfűtött, pejoratív „mostoha” kifejezést tudatosan hagyta meg a szerző, mert egyébként csak kerülőúton tudta volna megjelölni a később „beházasodott” felnőttet. A nyelv is tükrözi, hogy társadalmunk, bármilyen gyakorivá is vált ez a viszony, még nem tud mit kezdeni vele, hiszen nem talált rá sem nevet, sem egyértelmű funkciót.

A szerző átveszi a nemzetközi pszichológiai-szociológiai szakirodalom terminológiáját: patchwork-, vagy mozaikcsalád-

nak hívja azt a családformát, amely nem egy szülőpárból és közös gyerekeikből, hanem különböző családrészek „összeolvadásából” jön létre. A hasonlat azt az optimista elképzelést tükrözi, hogy a részekből összeépült család elemei a terítő foltjaihoz hasonlóan megtartják különállásukat és jellegzetességeiket, de végül összetartó egységgé állnak össze. Felhívja figyelmet, mennyire káros, hogy a mozaikcsaládban élők gyakran görcsösen ragaszkodnak ahhoz az elképzelésükhöz, hogy ők ugyanolyanok, mint bármely „normális család”, holott a könyv egyik legfontosabb megállapítása éppen az, hogy a patchwork család nagyon sokban különbözik a vér szerinti családtól. A legjellegzetesebb különbség, hogy határai nem egyértelműek, a tagoknak nem azonos a helyzete: van, aki mindenkivel kapcsolatban áll, s van, aki a család csak néhány tagjával találko-